

Сшиток 9.

Ціна 15ц. 10 за \$1.25

ДО НАБУТЯ У ВСІХ КНИГАРНЯХ.

— Кажуть люди, що я убійник!

Мимо перестрашу прийшла до переконання, що далше не може тою дорогою втікати, бо тоді вказалаби своєму ворогови де мешкає.

На саму таку думку, майже задеревіла. Розглянулась кругом перестрашеним поглядом. В котрий бік тепер вернутись? З поворотом до міста не могла, бо тоді би впала йому прямо в руки. Остала їй дорога тільки через ліс, що не вела прямо до замку, але довкруги нього. Роздумуючи так не приставала, але втікала далше.

Спіткнула ся несподівано, — однак не впала і далше бігла. Але все надармо, бо Редерн був вже за ньою. Заговорив кілька слів, та вона того не розібрала. Ще одна хвиля і зрівнав ся з ньою. Витягнув руки і захопив за полу загортки — зрадів дуже.

— Донно Долетті — чого втікаєте від мене? Послухайте мене, пані — чейже не потребуєте обавляти ся мене! — говорив щиро, майже з жалем.

Здержав її — вдарив його сильний запах геліотропу.

Тепер глянув в її бліде лице, на якому двоє темних очий ворожо й з ненавистю на нього гляділи.

— Пустіть мене — чого гоните ся за мною — що вас обходить моя дорога! — питала задиханим полосом, що хвилі вриваючи слова.

Рівночасно вирвала з його руки полу загортки, а добувши останків сил, почала з поворотом бігти до міста.

Скоро охолов і пустив ся за ньою, був цікавий, що з того вийде. Але тільки добіг до крайних хатів міста, коли йому зникла з очий. Глядів кругом — але надармо — нігде її не добачив.

Закляв стиха, звільнив ходу і, розглянувшись кругом, пішов долів вулицею. Вже більше її не побачив.

Розпнівав ся самий на себе, і дорікав собі, що маючи добру нагоду, дав її втечи, не спинивши її навіть настільки щоб висказати свої чувства. Не остало однак ніщо другого як вертати домів. В переході спинив ся перед хатою, де мешкала, довший час ходив попід її вікна, думаючи, що покажеть ся у вікні, або надійде, але завів ся, бо вікна були все чорні і вона не надходила.

Знеохочений хотів вертати домів, коли пригадав собі, що князь Нелідов запросив його до себе на вечір. Не був там вже від довшого часу і давно вже не бачив княжни,

бо пристрасть до прекрасної циркової артистки не давала йому й думати про що друге.

Хотяй в дану пору не був в доброму настрою, то однак рішив скористати з запрошення князя і решту вечера перебути із ним на замку — може там верне йому супокій.

Рішивсь піти пішки, в надії, що свіжий нічний воздух успокоїть його нерви.

Так роздумавши, відвернувшись і пішов тою самою дорогою, що перед хвилиною прийшов.

Деж поділа ся донна Долетті?

Втікаючи перед бароном побачила малу хатинку в садку, отже не надумуючись зовсім там схоронила ся. Щастє її сприяло, двері не були замкнені, увійшла отже в сіни і примкнула двері за собою. За хвилину почула скорий хід барона.

Наближав ся до хатини — серце її сильнійше забило — колиб її тут знайшов, не було би вже куди втікати. Здержала в собі віддих — наслухувала — но, слава Богу — барон перейшов не здержуючи ся.

Хвилину ще перечекала безпорушно, потім, думаючи що він вже далеко відійшов, вийшла на вулицю і поспішним ходом пішла до поблизького ліса. Була в гарячковому подражненню. Загадочною видала ся її причина настирливости барона, котрий чейже не міг знати хто криється під іменем Марії Долетті? Чого він хотів від ньої — може підозріває її?

Стрясла ся на саму згадку про се. Ні, ні, сього бути не може. Звідки би він міг прийти до сього, щоб в цирківці підозрівати дочку князя! Що то за щастє, що для осторожности задержала біляву перуку, без того певно був би її Редерн пізнав.

Тремтячою рукою насунула на голову темний шаль, овинула ся загортькою і як лиш можна найскорше поспішала до замку. Фірткою ззаду дістала ся остаточно до своєї кімнати, де покоївка вже нетерпеливо її вижидала.

— Слава Богу, що ясна княжна вже тут! Князь вже двічі просив, щоб княжна зійшли до салі прийняти, бо князь має у себе гостей. Я за кожним разом відповіла, що княжна терплять біль голови і хотять випочати.

Єлена сильно змучена прямо впала на крісло. Кивнула дівчині тільки головою у відповідь, бо дуже задихала ся.

Доперва після довшої хвилі, спочивши троха, вийшла в другу кімнату і казала покоївці подати собі друге убранє.

Коли станула перед зеркалом у візитньому убраню, ні одна черта її супокійного лиця не зраджувала вже тих терпінь, що перебула в ту страшну годину.

Коли увійшла до сальону, урадований князь підійшов до ньої. Було лиш кількох ближших приятелів, а між ними побачила Елена також барона Редерна, котрий перший підбіг до ньої привитатись. Дуже чемно поцілував її руку, а коли підняв очі в гору, спостеріг, що вона нагло поблідла. Саме коли підносив її руку до уст, запах геліотропу від ньої повіяв. Хвилю вдивляв ся в її лице, а Елена мусіла дуже панувати над собою, щоб остати супокійною.

Їх погляди стрінули ся мимоволі. Він знова задрожав — сі очі він вже бачив один раз сьогодні — крім сього той самий запах... але ні — се бути не може — се помилка з його сторони. Глянув на темне волосє княжни — там та мала яснє.

Елена жартувала і розмавляла із ним зовсім свобідно, але барон не був в силі успокоїти ся, бо в її іронічних погледах було щось такого, що вводило його в замішанє. И тоді, коли говорив з другими, часто скоса споглядав на Елену. Тепер також доглянув ріжницю в її поведеню — рухи княжни були супокійні, мірні — Долетті була більш живою. Хоч не міг відказати їм подібности в дечому, то чим більше їх порівнював, тим більше знаходив ріжниць.

Молодий барон скорше чим звичайно попрощав товариство. Перебута на замку князя година не лиш що не за-сипскоїла його пристрасти до артистки, але противно, ще більш її розбудила, а подібности, які мимо всього таки відкрив межи Еленою а Долетті наводили його на всякі можливі здогади.

— А колиб так було — муркотів — коли справді є тут якась звязь межи артисткою а княжною? Чи се можливе?

Елена зовсім несподівано виринула — ніхто не знав що князь має якусь там доньку — вона також може мати сестру?!

Дивна нехить княжни до всього, що стоїть у звязи з цирком!?...

Може се не є без причини? Може Елена справді має сестру, що може зійшла на бездорожа, коли її усміхнуло

ся свободне циркове житє, або може вступила до цирку з любови до котрого зі штукмайстрів?

Нараз засміяв ся голосно.

— Чи ти здурів Редерн — сказав самий до себе — на гладкій дорозі приснились тобі якісь романтичні історії, які дійсно ніколи не мали місця! Чи-ж та подібність, яку, як мені здається, я віднайшов не може бути випадковою?

Але по хвилі знова покивав головою.

— Ні, ні — поза тим мусить щось саривати ся і я мушу дізнати ся, що се є.

Обняв його горячковий несупокій. Колиб так стало ся!... Рішив передовсім всіми способами з'єднати для себе ту прекрасну жєнщину, а тоді вона вже мусить бути його за всяку можливу ціну!

— Мушу дізнати ся, хто вона така, мушу! --- говорив самий до себе а дивний вогонь жєврїв в його очах. — Присягаю перед Богом, що зроблю се, хочби я мав посунути ся до послїднього — а тоді то моя прекрасна Долетті, не зможеш ніщо скрити передімною — тоді певно знатиму тайну, що ти так охороняєш!

Так мусить бути, рішу ся на все хочби видалось й неможливим!

РОЗДІЛ XXXI.

НЕ ПРОСТИЙ ЗЛОДІЙ!

Кілька днів від виїзду Асти видали ся графови Солмсбергови безконечністю. Розбудило ся в ньому лєбоюванє, що Аста може відкинути ся від нього, бо, як згадав, Аста перед виїздом була дивно зимною для нього. Може вона тільки вимовила ся хоробою батька, щоб без перешкоди могла втечи від нього? Думка така доводила його до божєвіля. Любив сю вродливу жєнщину пристрасно, відчував що без ньої жити вже не може.

Тепер, коли після його думки Євгенія вже дійсно не жила, отже тимсамим він вже був свободним — він бажав

о скільки можливо найскорше звінчати ся з Астою.

Стрівожений такою непевністю, він кілька разів денно посилав до мешканя Асти і приказував випитувати покоївку, чи її пані ще не вернула. А коли його післанець за кожним разом приносив заперечуючу вістку, граф самий вже не знав що з собою робити.

Остаточно лист Асти розвіяв всі побоювання. Доносила йому, що приїде о девятій годині другої днини.

Незмірна радість заволоділа графом — значить всі його підозріння були безпідставні. Не міг прямо дочекати ся тої хвилі, коли її побачить, коли зможе її взяти в свої обняття.

Приказав поробити різні приготування для її прийняття. Її спальня була немов городцем засіяним розцвилими, пахущими рожами... Але й тут ще не кінець, бо крім сього купив її золоту обручку на руку, висаджену дорогоцінними брилянтами, якою хотів її справити найбільше втіхи. Самий вийшов за ньою на дворець. А коли Аста висіла з піїзду, врадуваний витягнув рамена до ньої, а вона, коли він хотів її притиснути, мимоволі затремтіла і подала ся взад від нього.

Врадуваний граф й не заперимітив сього, був щасливий, що має її вже коло себе. Спостеріг що поблідла, але коли хоч вимушено всміхнула ся до нього, незнане йому дотепер вдоволене заволоділо ним.

Тепер пригадав собі доперва, що слід би спитати про батька.

Аста зітхнула і відповіла, що розкаже про все в дома. Коли увійшла до свого помешканя, з її уст вирвав ся оклик здивовання — видно стало, що зраділа його дбайливістю.

Подякувавши за цвіти і за прекрасний дарунок, спустила очи в низ, а граф потяпнув її люб'язно до себе і посадив на канапі. Тепер вдруге спитав про батька.

Аста посумніла.

— Бідний батько — зітхнула тихо — стало йому трошка легше, але ще слабкий. Можеш собі представити, Егон, як тяжко було йому розлучити ся зі мною. Тепер він знова самітний, бо ж нема нікого, щоб ним заняв ся!

Добре вдаючи зворушене, підняла хустинку до очий.

— Дуже мені прикро було його опускати — сказала

придавленим голоюсом — адже-ж він не має нікого з родини крім мене, і тепер остав на ласці чужих.

Граф глядів перед себе. Відгадав зразу бажане Асти, а однак думка, щоб брати до себе тестя, який певно матиме багато примх і через нього буде мусів стримувати ся з дечим, видала ся йому дуже прикрою. Але коли стрінув благаючий погляд Асти, коли вона з ніймою просьбою притулила ся до нього, не міг довше оперти ся і притягнув її до себе.

— Моя дороженька ти так дуже журиш ся батьком! Я розумію, що ти не хотіла би оставити його самого, не правда-ж? Так, може би його запросити до нас?

(В очах Асти заграли вогники.

— О, Егон, ти немов з серця вичитав мені сю думку! Ах, якби я була щаслива, колиб могла мати батька коло себе. Але — докинула зараз нерішучо — старець троха з примхами, не схоче самий накидати ся — ти мусів би його особисто запросити, щоб сюди приїхав.

Граф спустив очі. Ціла ся справа була йому прикра, а однак мусів з'їсти квасне яблучко до послідної дрібки.

— Розумієсь, моя дороженька, коли ти сього собі бажаєш, так ще сьогодні напишу листа і попрошу, щоб приїхав і замешкав зі мною в замку.

— Ні, краще буде, коли покищо остане тут, зі мною! — скоро вмішалась в се Аста.

Граф притакнув головою, але зараз спитав:

— А що буде опісля — чейже скоро виїдемо звідси — що тоді зробимо з батьком?

Легкий, іронічний сміх заграв на устах Асти. Вона думала про се, як щасливим буде вважати себе Волдінг, коли вони виїдуть а він зможе панувати на замку Солмсберга.

— О, сим вже не потребуєш журити ся, Егон — потішала його — до того часу мій батько зовсім вже прийде до здоровля і не треба буде йому опіки.

Граф і на се згодив ся. Через того тестя, про котрого існуванє до недавна й понятя не мав, сьогодні сплила кропля горичі в його чару щастя, хоч перед Астою старав ся не показувати свого невдоволення.

Красуня тепер осягнула все, чого хотіла. Ще тої самої днини відійшов лист до майора Волдінга, в котрому граф

дуже щиро запрошував його, щоб перенісся до Д. і на будуче вважав замок Солмсберг за свою хату. Старий майор не міг, розуміється, оперти ся так щирим запрошенням і сейчас відписав ще щиріший лист з подякою і повідомленням, що вскорі приїде. Було в листі також кілька слів до Асти. Коли се однак прочитала, кинула листом на землю і потолочила ногами.

— Ах, чому-ж се мені довело ся здибати із ним — просичала з ненавистю — тепер має мене зовсім в своїх руках! Ах, як ненависною для мене є ціла та комедія: називати такого драба своїм батьком, в присутності графа показувати пошану для нього, підчас коли в душі тільки проклони для нього знайшлиб ся! В той самий час, коли-б я його радо в ложці води втопила, мушу бути йому прихильною і у всьому уступчивою, бо бою ся його!

З гніву сльози пустилися з її очий, її обурення на Волдінга не мало границь. Мимо сього однак в кілька днів пізнійше виїхала з графом по нього на залізничну станцію.

Коли Волдінг висів з поїзду, Аста своїм очам не хотіла вірити — дійсно, ніхто не міг би сумніватися, що се з крові і кости жовнір. Дуже щиро поцілував свою дочку, яка опісля представила його графови.

— Справді — думав граф — гарний ще мущина, не встид із ним де між людьми показати ся.

Волдінг грав свою роль знаменито. Коли граф попросив його до свого замку в гостину, він став відмавляти ся загальним ще ослабленням тіла а з'окрема змученням довгою дорогою — але остаточно дав ся намовити і прийняв запрошене. Супроти Асти виказував дійсно батьківську любов, так, що приходилось їй нераз його в тому спиняти, бо ставав її осоружним своєю нахабністю.

Коли прибули до замку, граф всіма способами старав ся гідно прийняти будучого тестя. Незадовго старий майор сидів вже при столі, заставленим всякими вибагливими стравами.

Аста несупокійно слїдила кожний його рух, бо боялася, що Волдінг, мов той виголоднілий пес, кине ся на рідкі присмаки — однак помилилася, пан майор грав свою роль як перворядний артист. Їв мало, не дуже то прихвалював вибагливі присмаки, так, що здавало ся немов до того всього з давна вже навик. Притім розповідав дуже цікаві

але видумані пригоди зі свого життя, а граф слухав його уважно і прийшов до переконання, що старий жовнір дуже балакучий і взагалі дуже милий гість.

Після снідання майор встав від стола, щоби, як сказав, ужити троха руху, як звичайно, після їди.

Солмсберг і Аста провели його через многі, багато прибрані кімнати, а майор дивно блискучими очима переглядав всякі дорогоцінності, підчас коли на його устахдесь то в кутку скривався усміх звичайного драба.

Граф був вдоволений з того, що міг йому похвалитися різними дорогоцінностями, а старець до всього зраджував велике зацікавлення. В сальоні майор на хвилю оперся об піч, на примурку котрої були розставлені різні дорогоцінні дрібниці. Приглядаючись разом з графом і Астою якомусь образowi, що йому найбільше подобався, витягнув позад себе руку, обережно схопив лежачий на примурку, малий, дорогими каменями виложений годинник, і зручно всунув його в кишеню. При всім тим так займаючись і з таким знанням розправляв про той образ, що граф слухав його з великим зацікавленням і прямо подивлявся його погляди і богате знання.

В їдальні майор зайнявся був дуже прекрасною різьбою шафи з начинням. Притім оперся до ньої на короткий час плечима, а живо розмавляючи з графом, сягнув потайки рукою по золоту гарно різблену чару, що також потонула в кишені його чумарки.

А в той самий час черти його лиця дивно оживлялися а очі поріли молодечим вогнем, так, що й сама Аста з таємним подивом йому приглядалася.

В кабінеті графа злодійські очі старого драба доглянули коробочку на папіроски, висаджену діамантами, оказ великої вартости. Очі його блиснули жадібно — для ньогото булаб се не мала здобича. Тут однак до ньої не так легко було дістати ся як спершу видалось.

Але Леопольд Волдінг вмів собі порадити — коробочка мусить доконче перейти в його руки! Над столиком, на якому лежав сей вартісний предмет, висів портрет графа. З легким криком здивовання наближився майор до образу і почав вихвалювати його прикмети своїм оживленим способом. Граф і Аста пішли за ним. Майор порівнював портрет графа з молодих літ з теперішнім виглядом і знай-

шов, розуміється, що граф знаменито законсервував ся, що черти тільки стали більш характеристичними, виразнішими. Серед такої балачки опер ся рукою на столик, а коли всі відвернули ся, щоб йти далше — місце, де лежала дорогоцінна коробочка, було пусте.

На сьогодні Волдінг був вдоволений зі жнив. Опер ся на рамени Асти, немов би чув ся змученим, а за хвилю вже знісва сидів спокійно у вигідному кріслі.

Коли в часі розмови граф спитав його, де перебував свою молодість і при якому війську служив, сум розіллється по лиці старого жовніра. Згадав якийсь малий гарнізон, а опісля додав зболілим голосом:

— О, любий графе, не нагадуйте мені моєї молодости, моєї минувшини — з ньою сполучено стільки прикрих спогадів! Сим дотикаєте ся нічим не загоєної рани мого серця, котре хиба вже ніколи не перестане боліти — ах, як щасливим я чув ся колись — а як страшно ненависне призначенє надімною покпило!

В приступі жалісних та болючих почувань, закрив очі рукою. Граф на стільки мав такту, що більше ніколи не дотикав ся „болючої справи” і таким то способом хитрий обманець раз-на-все охоронив себе перед немилими розмовами про свою минувшину.

Аста прямо заніміла з подиву над акторськими здібностями Волдінга, а хоч ненависть її до нього була велика, то в душі його подивляла, як то йому легко прийшло обманити графа.

Ще коротку хвилю забавили ся у графа, а тоді графською повозкою від'їхали домів. Аста змучена і вичерпана оперла ся об подушки сидження. Товариство Волдінга спричиняло її незвичайні страждання і вона роздумувала над сим, яким би то способом звільнити себе від того обманця.

Волдінг приглядався їй зі злобною усмішкою, відгадував її думки, й тішив ся, що йому так все вдає ся. Прибувши домів, зараз пішов у свої кімнати і повиймав з кишень покраджені речі. Відразу змінило ся його лице. Не слід було вже болю терплячого майора — тепер показалося вдоволене лице злодія, що бачить свій промисл в повному розцвіті.

— Ха, ха, ха — сміяв ся вдоволений, оглядаючи дорогоцінності й обчислюючи в приближеню їх вартість —

дійсно — думав — зовсім добрий початок, а жерело, з якого я се роздобув, видасть того ще більше.

О, моя прекрасна Асто, відгадую твої думки, будеш старати ся ріжними способами скинути той тягар з себе, значить, треба добре запасти ся на всякий випадок. До того часу мушу в якесь певне місце складати все, що тільки вдасть ся, а тоді — ха, ха, па, тоді легко може стати ся, що попращаю вас на все, коли побачу що маю досить, щоб жити без клопотів до кінця свого життя!

РОЗДІЛ XXXII.

ЗАСІДКА.

Після виходу князя, Ільона цілими годинами ходила по кімнаті, плакала, ломила руки і нарікала. Одно-одніське її слівце „так” могло привернути їїлюбому свободу, вратувалоб може й життя — о, Боже, чому-ж так тяжко її вимовити се слово! Чи не повинна сього зробити? Чи-ж він, Блюм, не наражував задля ньої своєї свободи, свого власного життя?

Здрігнула ся. Стати жінкою того чоловіка?

— Ні, не можу — мій Боже — не можу — скаржилась — адже я би радше воліла своє життя йому віддати!

Не знати чи Олекса, що тихенько саме тепер всунув ся до кімнати, почув сі слова, досить, що лице його покрило ся хмарою а в очах блиснув зловіщий вогонь.

Серце його ніколи не знало теплого, шляхотного почування, ніколи в житю не любив правдиво — не любив також Асти — лиш красою та гарними словами підбивав жіночі серця, щоб їх опісля ужити до переведеня в дійсність своїх брудних плянів. Навіть Ільона, цілою своєю невинністю та ніжною красою, не була в силі розігріти його серця та викликати дійсної любови для себе, а він вважав її тільки як предмет, при помочи якого має дійти до ціли. Колиб вона стала його жінкою, тоді він найперше випер би Єлену з неправно занятого місця — а тоді, через Ільону, став би найблизшим наслідником цілого майна

князя Нелідова і сим запевнив би собі будучність. А се мав осягнути не оглядаючись на нікого і ніщо!

Коли тепер повільно наближив ся до Ільони, в його счах появилась грізна блискавка, немов в того хижака, що лагодить ся кинути на свою здобич.

Сьогодні рішив остаточно покінчити справу — був приготований на все! Яку-ж ціну мало для нього одню людське жите? Хто покличе його до відвічальности за те, коли зійде до пивниці і убіє цигана, котрий станув йому в дорозі і хотів відібрати Ільону? Так позбуде ся його раз-на-все і буде мав вільне поле до роботи.

— Що-ж, панно Ільоно, чи ви роздумали гаразд над моїми словами — чи рішили ся остаточно? — спитав.

На самий звук його голосу дівчина з криком відскочила в куток кімнати. Коли ніщо не відповідала і коли побачив з яким страхом та з яким з'огидженем дивить ся на нього — промовив грізним тоном:

Вичерпуєть ся моя терпеливість — або тепер рішите ся і станете моєю жінкою — або той циган пропаде!

Страшний крик добув ся з грудий бідної дівчини. Плакала гірко і ломила руки. Білыш чортівських мук падлюка той не міг би для ньої придумати!

— Змилосердїть ся — просила в смертельній трівозі — о, Боже — що мені робити?! — В голові все перевертає ся! Пане, не домагайте ся від мене неможливого — не можу стати вашою жінкою, адже-ж знаєте, що люблю тамтого — я не в силі його забути!

— Так він мусить згинуту — ви самі його на смерть засудили! — сказав різким, студеним голосом.

— Милосерний Боже!

Тремтячи всім тілом, вона дивила ся на нього перестрашеним поглядом.

— Пане — чи не маєте серця — чи сього не бачите — як страшно ви мене мучите?!

Що вам з такої жінки, що вас не буде любити, що ні найменшої симпатії до вас не мати-ме! Як можете бажати мене для себе за жінку, коли знаєте, що моє серце належить до другого?

Він засміяв ся злобно — колиб вона знала чому то він хоче її за жінку!

— Рішайтесь — сказав рішучо, грізно глянувши —

ваші нарікання вам не допоможуть, ані не змінять моєї постанови — одно ваше слово — а циган буде вільний — крім сього ніщо друге йому не допоможе!

Дівчина поглянула на нього і побачила по чортівськи всміхнене лице — з криком подала ся взад і руками закрила лице.

— Ні, ні — не можу! — кликнула з розпукою. — Олексю поблід зі злості і змірив її пронижуючим поглядом — а опісля здвигнувши раменами, звернув ся до виходу.

— Отже гаразд — як собі бажаєте! Відвічальність за се, що тепер стане ся, впаде на вас — вважайте, я остерігав вас! Але й се вам ще скажу: Волі й так тим не здобудете, — коли, вмісце дотеперішних просьб, вжию примусу, то се також буде завдяки вашій впертості.

А ще одно: Поки ще вб'ю того цигана, там в низу, то розповім йому як має думати про вашу любов, коли позовалете йому зовсім спокійно вмирати і навіть не подумаєте, щоб таку дрібну жертву задля нього понести. Памятайте, що через ціле жите вас мучитиме його проклін, а ваш жаль не зможе вже направити того — його смерть тяжітиме на вашому сумлінню!

Слова сі вимовив після довшого обдумання і вислід був, якого сподівався — Ільона з болю страшно крикнула, хитнула ся і впала на коліна.

— Роберте — Роберте — не знесу сього! Всесильний Боже — змилосерди ся надімною!

Він глянув на свою жертву жорстоким поглядом. Знав, що коли тепер уступить, то раз-на-все може попращати ся зі своєю надією.

— Нехай-же й так буде! — сказав, поклавши руку на клямку. — Коли почуєте відгосмін вистрілів — то се буде знак, що вже по всьому, а тоді не знаю як очистите своє сумління від вини.

І отворив двері.

— Ради Бога — останьте тут!

В безмірній розпуці зірвала ся і підбігла до нього. Тривожно вхопила його за рамя.

— Не відходіть — крикнула — не вбивайте його!

— Зроблю се — перервав дальшу її мову — і то незадовго! Пустіть мене — ви вже рішили його долю!

Здіймив її руку зі свого рамени і хотів відійти.

Її сили вже зовсім вичерпали ся.

— Пустіть його пустіть — зроблю все — буду — вашою жінкою! — вистогнала.

Полум'я радості блиснуло в його очах. Приступивши до ньої скоро промовив:

— Буде вільним, коли тільки зробите се, що приобіцяли! Чи рішились вже завтра піти зо мною до попа?

— Так, годжу ся!

Не знала вже майже що говорить.

— Отже гаразд — се буде послідня ніч для нього там в пивниці! — сказав князь. — Але не забувайте пані...

Двері замкнули ся за ним. Послідні його слова чула гейби вже з дуже великої віддалі. Очи немов мракою зайняли, а далше все зовсім почорніло.

— Я погублена! — кликнула нараз в розпуці. — Роберте, Роберте — колиб ти знав, що мене чекає. — Всемогучий Боже — прийдець ся хиба здуріти!...

Хитнула ся — опісля, руками хватаючись повітря, впала без свідомости на підлогу.

— — — — —

Тої самої ночі Роберт втік з вязниці.

— — — — —

Лиш тільки перший промінчик божої днини продер ся крізь зелений дах ліса — коли в циганських шатрах почав ся дивний якийсь, незрозумілий рух. Темні постаті бігали на всі сторони, придавлені накликування розбивали тишину, яку крім сього заколючували ще плачі дїтий... Яка зміна зайшла вже після години роботи?! Там, де передом немов нарочно порозкидувані стояли шатра циганів, там вони вже лежали на землі, а мущини їх звивали і складали на вози. Ще локи сонце явить ся на небі, несупокійний сей наредець мусить вибратись в дальшу дорогу, коли не хоче увійти в яку сутичку з властями. Ті осмалені, мускулярні постаті представляли собою цікавий вигляд зі своїм мурав'линим увиханєм. Мущини, з короткими файками в зубах, зносили ріжні домашні предмети на вози, а в руках їх слідний був несупокійний поспіх.

Повісили оден котел над вогнем. При ньому присіло кілька жінок і лагодили сніданє. Що чистота є прикрасою і кінечністю житя, жіночки сї знали хиба з оповідань, але сим ніколи у себе не журили ся — але-ж й ніхто їх не пи-

тав, як вони приготувляли то їджене — не було між циганами вибагливців а зате жолудки всі мали здорові.

Тут і там весело сміяли ся дівчата, коли який з хлопців зайшов котру ззаду і захопив в пів — а загально скрізь чанувала незвичайна в циганському обозі тишина.

Подальше, на боці, стоїть непорушно струнка дівчина, сперта об ялицю...

Її бліде, шляхотне личко, колись мусіло бути дуже гарне, але — як скоро вяне така молода цвітка, що не має сталого притуловиська, виставлена все на ділане сонця, вітру, бурі та дощу...

Смуток і жаль скоро знищив давну красу; на ніжних устах осів ся гіркий вираз. Очи дівчини заходять сльозами. Витягає перед себе рамена, немов з невисказаної туги, до нього — до вибранця її серця, веселого товариша молодости.

Пішов в світ далекий враз з другими — щоб до них більш ніколи не вернути. Може вже загинув десь в чужих краях? Хто про се її розповість? Ніяка зірка про се її не розкаже, не промовить й тихий шум вітру — довкола ньої скрізь тишина — гробова тишина також залягла в її серцю — свою молодість, красу і щастє в німому болю понесе з собою до гробу.

Минуло ся — все пропало! Нараз дивний дрощ проходить скрізь, по її тілі; будить ся зі своїх мрій, руки опадають безсильно і поспішно біжить до других, вона-ж бо мусить враз з другими йти далше — вічно далше...

На боці, не беручи участи в обозній горячці, проходить ся задуманий Роберт Блюм — за ним остала безсонна нічка. Безпорадна розпука ним заволоділа — що-ж тепер він пічне? Всю готівку в грошах забрав йому князь, ворог Ільони — тепер він остає на ласці своїх співплеменників.

Колиб так міг звідки дістати гроший, тоді лиш міг би щось великого зробити, — міг би увільнити Ільону. Але ще нім гроші будуть, він зараз мусить взяти ся до роботи, бо коли буде зволікав, то князь зможе Ільону вивезти далше, а се певно зробить, коли лиш дізнаєть ся про його втечу.

Але як взяти ся до діла?

— Що тобі, Блюм — про що думаєш?

Роберт обернувся. Кликав його старець, що в ночі по-здоровляв його в імені цілої банди. А коли Роберт не відповів йому зараз, він всміхнувся і говорив далше:

Розказали мені про все, що зайшло минулої ночі, чув я також про білу дівчину, за яку то й тебе схоплено і ув'язнено. Скажи брате, чи се любов на твоє серце тугу наводить, а хмари по чолі розсіває?

Блюм ніщо не відповів. Лиш нервовий рух руки вказав, що ся мова його **дражнить**.

Чи старець се спостеріг? — За хвилию заговорив вже поважно:

Бачу, що я відгадав. Але тобі не слід сим журитись. Що тобі, циганови-скитальцєви, з білої дівчини? Чому ти віддав її своє серце? Чи її погляд тебе осліпив, чи її усмішка розпалила вогонь в твоєму серцю? Ти був би дуже нерозумним, колиб думав, що те все було чимсь більш як хвилиною забаганкою. Серце білої жєнщини не є вірне; сьогодні клонить ся в сторону одного — завтра вже до другого всміхаєть ся а й ся...

— Оставте, прошу! — перервав йому похмурий Роберт — не питав я вас про се! Не перечу, що я думав про свою дівчину — але не треба мені вашої ради, а тільки помочі!

— Я хотів тебе остерегти, бо добра тобі бажаю! — відказав старець.

А на що тобі помочі і — чи тобі може хто з нас її відказав?

Блюм тепер побачив, що його поведєне було не на місци.

— Я не хотів вас обити! — сказав — але чи думаєте, що лучше було би для мене коли б я оставив білу дівчину? — Сього не можу зробити — радше я свою кров віддам в її обороні! Прощу вас, не старайте ся навіть перемінити моїх чувств! Зрюблю так, як хочу, без взгляду на се чи з вашою допомогою, чи без ньої!

Старець притакнув головою, немов то й не надієв ся другої відповіді.

— Якої-ж помочі жадаєш від нас? — спитав.

— Хочу відбити дівчину! — відказав скоро Роберт. —

Хочу вирвати її з кіхтїв яструба — а знаю, що вона жде на се!

— Хочеш вернути туди, звідки ти прийшов — і хочеш щоб наші хлопці пішли з тобою?

— Коли схочете додержати свого слова, коли схочете довести правдивости вчорашних своїх слів: Твої приятелі є нашими приятелями — а також — твої вороги, є нашими ворогами! — то мій поклик не остане без наслідків і ви підете всі мені в допомогу! — відповів.

Старець в задумі глядів в землю. Роберт нетерпеливо ждав на відповідь. Остаточно старець підняв голову.

— Яго! — кликнув і зараз один з циганів приступив до нього. — Сьогодні обоз наш посуне ся лиш о чотири години дороги вперед. Коли здержимо ся в дорозі, ти і другі, котрих Блюм до сього зажадає, станете на його прикази і зробите все, що треба буде.

— Чи ти вдоволений з сього? — звернув ся до Роберта, котрого лице прояснило ся.

— Дякую вам — сказав і витягнув руку до старця — даєте мені більше, як самі думаєте, бо для мене жите без Ільони є тим самим, що для риби жите без води!

Було вже давно з полудня, коли цигани остаточно спинили ся, щоб в долині розложити ся обозом. Ціла робота сьогодні йшла порячково, бо всі вже знали, що муштини ще раз мусять вибирати ся в дорогу, щоб помогти Робертові в увільненю Ільони. Як лиш почало смеркати, п'ятнайцять циганів всіло на коні.

— Щасть Боже! — кликнув старець, витягнувши руки до Роберта.

Відділ рушив з місця, а діставши ся на гостинець, пустив ся бігом і скоро зник з перед очий оставших.

Як попередно, так також і на другий день після втечі Роберта, приніс Цезарій до пивниці збанок з водою і хліб. Поставивши те все на землі, поглянув бистро кругом чи де-що не могло зрадити його помічі в утечі — потім доперза, з всякими ознаками перестрахи, побіг на гору, голосно викрикуючи про те, що стало ся.

Олекса, що саме почав вбирати ся, здивований криком, втворив двері своєї кімнати.

— Що стало ся ? — кликнув грімким голосом.

Цезарій блідий, задиханий, наближив ся до свого пана.

— Ясний пане — затяв ся — н—нещастє стало ся — циган — втік!

Дикий крик вирвав ся з уст Олекси. Його очи широко втворили ся, самий-же побілів мов смерть.

— Циган — — втік? — Як...

Всі його пляни тепер могли враз пропасти! Коли про се дізнаєть ся Ільона...

Хвилю стояв немов громом ражений. Ненависть та скажена лють виступили на його лице.

— Ах, чому то я зразу не вбив того пса?!

Опісля пронизуючим поглядом прошив тремтячого зі страху Цезарія.

— Як се могло стати ся — як він втік?! — кричав, аж засапав ся — ти випустив його, драбе!

Цезарій задрожав.

— Ні, ясний пане — запевняв — він перепилив зеліза у вікні і туди втік.

— Вікном? Говори драбцюго — хто дав йому пильника? — зверещав князь.

— Я — я того — не знаю, ласкавий пане...

— Ти не знаєш? — кричав хрипливим голосом князь.
— Пожди, гільтаю — навчу тебе як стережеть ся злодіїв!
— і вхопив зі стола палицю.

Цезарій смертельно побілів — його очи блиснули вогнем ненависти — однак князь не вдарив його. В саму хвилину, коли мав його потягнути палицею, здержав ся предвиджуючи, що своєю напрасністю може тільки погіршити справу.

— Ти заслужив собі на те, щоб я вибив тебе, як пса! — кликнув з ненавистю — але запам'ятай собі: коли лиш дізнаю ся, що комунєбудь скажеш про втечу цигана, так прожену тебе із хати, ще й псами затровлю!

— Геть! — забирай ся тепер.

Цезарій не сказав ні слова, але з таємним чортячим усміхом на устах вийшов із кімнати.

Олекса, оставши самий, несупокійно почав ходити по кімнаті. Здогади, один за другим, насувались йому на ум й непокоїли його дуже. Аджеж, подібно я перший раз,

Блюм може й вдруге дістати ся сюди, а тоді може скінчити ся гірше, чим за першим разом. А ще гірше булоб йому, колиб Ільона дізнала ся про втечу цигана — він був певний, що тоді ніяка сила не змогла би її примусити стати його жінкою.

Довгий час ходив питаючи сам себе: Як би то до цього не допустити? — Прийшла нова думка. Подзвонив — і за хвилину увійшов в кімнату Пепо.

— Ходи сюди, Пепо — сказав лагідним тоном. — Чи знаєш, що стало ся минулої ночі.

Пепо здивований заперечив головою.

— Циган втік.

— Що — в.....

— Адже чуєш, що втік! Не хочу однак, щоб Ільона дізнала ся про се, отже не говори про те нікому. Зараз підеш до кімнати, що побіч кімнати Ільони і вважатимеш, щоб ніхто її про се не повідомив. Чи порозумів мене?

— Розумію, ласкавий пане!

— Отже, гаразд — йди туди й добре вважай!

Пепо вийшов а замкнувши двері за собою, всміхнувся злобно.

В пів години після тої розмови „князь Нелідов” вийхав парадною повозкою до міста до попа, котрого хотів запросити до своєї палати, щоб там звінчав його з Ільоною. Не думав, щоб се вдало ся йому ще сьогодні зробити — однак хотів мати все приготовлене, щоб бодай на другий день міг звінчати ся з Ільоною. Коли вернув, сонце вже хилило ся на захід. Вдало ся йому намовити попа, щоб другої днини в полудне прийхав до палати. Тільки що увійшов в кімнату, як хтось застукав в двері, а на запросини його увійшов Цезарій.

Олекса глянув на нього троха зі здивованем, а троха з гнівом.

— Чого хочеш? — кликнув.

Цезарій котячим ходом наближив ся до нього.

— Ласкавий пан дарують — але мені дуже прикро, що пан посудили мене о поміч циганови до втечі. Щоб ласкавого пана переконати, що я вірний слуга, то я сьогодні цілу днину слідив скрізь в поблизькім оточенню — бо я сподівався, що те все ще не скінчило ся і що нам прийдесть ся ще мати сутичку з циганом.

— Що хочеш сим сказати? — перервав князь. — Говори коротко — чого хочеш?

— Ласкавий пане — я знаю, де є циган.

— До сто чортів!

Олекса зірвав ся і схопив його за рамя.

— Знаєш?

Так, ласкавий пане! Я здогадував ся, що він не буде далеко втікати і що певно захоче ще раз поспробувати дістати ся до палати, но — і я не помилив ся . . .

— Де ти його бачив? — перервав нетерпеливо Олекса.

— Було їх двох, ласкавий пане — двох циганів!

— Де, де?

— В лісі! Даю свою голову, коли вони ще в друге не схотять спробувати свого щастя.

— А одним з них був наш вязень?

— Так, ласкавий пане — я пізнав його сейчас!

Очи князя загоріли якимсь дивним вогнем.

— Цезаріє — сказав — коли зловиш того драба, то дістанеш сто золотих.

Слуга врадуваний припав до руки князя і підняв її до уст.

— Дякую, ласкавому панови! — Але колиб не вдало ся живцем . . .

— Все одно, вбитого чи живого! — сказав Олекса.

— Але їх двох, ласкавий пане! Чи можу з собою взяти Пепа, або . . .

— Ні, ні — ніхто не має знати про се — кликнув князь.

— Я піду з тобою — але памятай, щоб ти того нікому не зрадив!

Олекса приступив скоро до бюрка і виймив з шуфляди два револьвери. Один з них подав слугі, другий затримав для себе. Потім оба зійшли на подвірє і скрили ся під муром, де було найлекше пересунути ся на другий бік.

Тимчасом нічка поволи зісунула свій серпанок на землю. Вже дві години проминуло а ніхто з них не добачив ніщо підозрілого. В палаті також було зовсім супокійно. Цезарій тим не журив ся — його думка була така, що перед північю нема що сподівати ся нападу циганів — і се справджувало ся.

Олекса не порушав ся у своїй криївці. Може заснув? Чи може не бачив того, як якась людина, немов тінь, пе-

ребігла подвіре від тої сторони, де був на сторожі Цезарій? Нараз розляг ся в повітрі проймаючий свист. Олекса зірвав ся, стиснув револьвер правою рукою, стараючись очима проникнути темряву ночі. За хвилю даєть ся чути таки коло нього другий свист. Відвернув ся скоро — підносить револьвер — а рівночасно чує зараз повисше свого вуха голосний сміх — потім серед тишини ночі розлягаєть ся дикий крик — і знова все гине серед загальної тишини.

РОЗДІЛ XXXIII.

О ПІВНОЧІ.

Може в подину після від'їзду Роберта і його товаришів, переїздив гостинцем якийсь самотний їздець, верхом на коні. Голову звів на груди, видно якісь поважні думки його голову заняли! Проїзджаячи не помітив навіть хмарок диму, що несли ся в гору з недалекої долинки. Його кінь заєдно стриг вухами, але він й на се не звернув увагу. Нараз кінь скочив нагло в бік, так, що їздець мало не впав на землю. Закляв півголосом і підніс голову, щоб заглянути, що було причиною перестрахи коня — але ніщо не міг добачити. За хвилю висунуло ся перед нього кількох підростків.

— Просимо кілька мідяків — бідні циганські діти — дуже бідні, нема що їсти! — і кілька малих рук простягнуло ся до нього.

— До сто чортів! — крикнув незнакомий і підняв батіг щоб розігнати малих жебраків. Але їх вже не стало — розбігли ся на боки і батіг зі свистом розітнув тільки воздух.

Тепер він дсперва спостеріг також і палаючі вогні в обозі. Хвилю вдивляв ся непорушно — опісля-же півголосом промуркотів:

— Треба їм приглянути ся з близька. — Потягнув коня за уздечку в бік і з'їхав в долинку.

За кілька хвилин був вже коло обозу. Коли думав, що

ніхто його не спостеріг, то помилився, бо в одну мить обступили його жінчини і муштини і щонайменше з десять рук витягнуло ся з просьбою о підмогу.

Тут вже не міг вжити свого батога, отже поволив сягнув в кишеню і кинув поміж них троха дрібних грошей.

З усмішкою придивлявся, як то все кинуло ся шукати дрібняків. Хотів вже проїхати далше, коли се почув побіч себе скрипливий голос:

— Для старої Уши ласкавий пан ніщо не подарують? Стара Уша тепер дуже бідна — стара Уша поворожить ласкавому панови з руки яка його будучність.

Здивований тими словами здержався знова а тоді вона приступила до нього зовсім близько і промовила тихим голосом:

— Ласкавий пан забули скільки то прислуг зазнали від старої Уші?

Тепер його погляд оживився.

— Що ти плетеш, стара? З твоїх слів догадуюся, що ти не перший раз мене бачиш!

Стара засміялася.

— Уша постарілася — але її очі та пам'ять задержали ще давню силу. Уша ніщо не забуває і пізнає кожного, кого бодай раз в життю побачила!

— До лиха, що се має бути? — Коли се правда, то говори — звідки знаєш мене?

Стара оглянулася, чи ніхто не може підслухати, а тоді півголосом відповіла:

— Ласкавий пан забули — хто поміг йому заробити багато грошей?

— Ах!

Незнакомий затремтів. Пронизуючим поглядом вдивився в пожовкле, поморщене лице старої, стараючи ся її собі нагадати.

— Де-ж се було — де ти мені помагала? — спитав тихо.

Стара знова засміялася.

— Пам'ятають ласкавий пан Адріанопіль — здається мені, що тоді ваші мошонки добре наповнилися золотом, коли...

Не дав її докінчити, але похиливши ся з коня, стиснув її за рамя.

— Так се ти — ти мені привела ту голубку? — кликнув придавленим голосом. — До чорта — я-б тебе ніколи не пізнав.

Стара притакнула головою.

— Вірю, пане — красшою і молодшою за той час я не стала!

— Звідки тут тепер ти взяла ся? — питав далше. — Чейже ти досить заробила, щоб могла на старі літа спокійно жити?

— Так, так, пане! — притакнула. — Але гроші не держуть ся коло мене? В нас, циганів, нема сталого пристановища, як у білих людей — мусимо переносити ся з місця на місце — ніколи не маємо супокою!

— А крім сього ніщо не робиш? — спитав далше хитро. — Не можеш вже більше заробляти?

Стара здвигнула раменами.

— Ніхто вже не приходить до старої Уші — ніхто її не потребує! — відказала. — Я-б собі ще дещо відложила, але як се маю зробити?

Незнакомий тимчасом зсїв з коня і потягнув стару в темнійше місце. Тоді, по хвилі надуми, промовив ще притишеним голосом:

— Ти-б могла ще заробити, подібно як колись, Уша. Колиб так хтось прийшов до тебе і сказав: Уша, дам тобі нагоду заробити гроші, коли мені допоможеш... щоб ти тоді відповіла?

— Думаєте, так помочи, як колись? — спитала.

Незнакомий potwierдив. Стара покрутила головою.

— Тут так не йде, пане — зрештою тут ніколи не задержуємо ся довго, щоб я могла розглянути ся і хоч дві білі голубки зловити. Се треба осторожно й старанно обдумати, коли не хочеть ся попарити собі палців!

— Незнакомий притягнув її близше до себе.

— Розглядатись тобі не потреба, бо я се вже зробив за тебе — стиха промовив — ходить тут лиш о се, щоб вивабити голубку а опісля затерти всякий слід. Мені здається, що ти се розумієш гаразд, стара?

Циганка заскреготала:

— Адже-ж ви памятаєте: Що тоді нашукали ся в Адріанополі, коли обі дівчини зникли — але ніхто їх не знайшов, були добре сховані!

— Знаю, знаю, Уша — кинув нетерпеливо. — Але тепер відповідж — допоможеш мені? — Коли її віддаш мені — виплачу тобі п'ятдесят золотих!

Уша заперечила головою.

— У двоє стільки, пане, мусите даги! Я сама мушу щось другим уділити — понизше сотки не зроблю цього.

Незнакомий закрив тихо, знаючи однак стару вже здавна, був певний, що від цього не відступить.

— Нехай буде зрештою — сказав — дістанеш сотку. Але пам'ятай, що за три дні від завтра виїздить корабель на повне море — коли до позавтра в ніч її не приведеш, нашу угоду вважаю за розв'язану. Але ходім далше — се місце видаєть ся мені не дуже певним, тут мігби нас хто підслухати. Заведи мене в таке місце де би нам ніхто не перешкодив, щоб я тобі розказав, де є дівчина і що маєш робити!

Циганка кивнула головою і пішла вперед до свого шатра. Незнакомий йшов за ньою, ведучи коня за уздечку. Коли стара увійшла до шатра, з землі підняв ся молодий хлопець.

— Іди на двір, Ільго — сказала стара до нього. — Возьми від того пана коня і вважай, щоб ніхто до шатра не наближав ся. Він нехай увійде сюди.

За хвилю увійшов незнакомий, а підчас, коли Ільго стояв на дворі на сторожі, вони уложили плян, котрий, колиб їм вдав ся, мав би нанести велике нещасте на певний гурток людей, що й не стеріт ся перед наближаючим ся нещастем!

„Мінняйло душ” і „чорна гадюка” зійшли ся разом і сейчас порозуміли ся з собою.

Цезарій, нім ще пішов до Олексі, щоб розказати про втечу Блюма, розглянув ся найперше чи хто його не видить, а тоді вступив до Пепа, котрому князь повірив сторожити коло Ільони.

— Чи дівчина спить? — спитав тихим голосом, замкнувши двері за собою.

— Ні! — відповів Пепо — чую як плаче!

Цезарій кивнув головою:

— Перестане вже плакати! Ходи сюди, Пепо і уважай добре на то, що тобі скажу:

Я був в лісі. Блюм, ще поки втік з в'язниці, сказав мені, що верне по дівчину і що тоді легко може прийти до кровавої розправи.

Ось пішов я в ліс, щоб розмовити ся зі своєю дівчиною. Нараз чую відгомін кінських копит і бачу за хвилию кільканайцять циганів а на переді їх Блюма. Розумієсь, я зараз доміркував ся, що се є. Відослав я дівчину до дому, а самий пішов наперед них. Не маю тепер досить часу, щоб тобі все розповісти, але можеш сказати дівчині, що поміч вже близька.

Я постараю ся вивабити князя на двір — щоб там могли його зловити — так ми умовили ся. В сей спосіб піде все легко і Блюм буде скорше в середині, чим той оглянеть ся. Однак мушу й на се приготуванним бути, що він не схоче вийти на двір і роздасть всій службі зброю. Коли так зробить, то кількох з наших хлопців мусить пійти гризти землю.

А тепер вважай. Коли почуєш крик в палаті, то возьмеш ту сокиру — тут добув її з під загортки — і виломиш двері з тої кімнати, щоб дівчина могла вийти. Я приведу сюди цигана, а він вже постараєть ся, щоб вона ціла видобула ся звідси — се вже його річ. Коли мені вдасть ся вивести князя на двір, бо скажу йому, що циган крутить ся поблизько і так легко можна буде його зловити — так то все піде спокійно. Заплачу йому за ту лайку, якою мене так здорово почастиував!

Глумлива насмішка появилася також на устах Пепа. Мовчки виймив з кишені здорову вязанку ключів та витрихів і показав їх Цезарієви.

— На що се? — спитав той-же.

— Маєш очі й питаєш ся! — засміяв ся Пепо. — Старий приятелю, скажу тобі лиш тільки — своєї ночі, так чи так, дівчина була би вільною! Колиб не вдало ся мені втворити дверей ключами, я-б їх отворив витрихом — пан не міг зробити ніщо кращого, як се, що мені довірив сторожити коло нього!

— Роби так, як вважаєш за добре! — сказав Цезарій — але вважай, щоб ти її за скоро не випустив, бо тоді тиб зрадив ся самий!

По такій розмові пішов до князя, з котрим, як знаємо, опісля притаїв ся на подвір'ю під муром.

По відході Цезарія, Пепо старався якимсь способом звернути на себе увагу Ільони — але це було тяжко. Бідна дівчина була в такому положенні, що можна було обавлятися гірших наслідків. У ній вже не стало сліз, біль, який ньюю заволодів, був так великий, що їй не ставало вже й слів, щоб благати в Бога помочі.

Щоб могло щось статися, що мало би її принести свободу — про це й не думала. Вирвати її з рук того ворога міг тільки Блюм, а той, як думала, був так само, як і вона, ув'язнений, отже не було вже для ньюї ніякої можливості для спасення.

Ніякої? Нараз спинила ся посеред кімнати. Чи дійсно не було ніякого виходу? Болізнний усміх показався на блідому личку, а піднявши руки до неба, шепотіла:

— А однак — однак був би ще один вихід. Ще є один спосіб, щоб увільнити тебе з рук ворога, але тут він буде побідником! Нехай він називає мене своєю жінкою — на цьому вже й кінець. Моє тіло й серце до тебе належать, Роберте, і я зумію їх для тебе заховати. А коли не зможу уйти ганьби, коли не буду вже в силі обороняти себе перед тим мерзким чоловіком — поки ще він мене діткне, смерть обійме мене своїми раменами!

Присягаю тобі це, Роберте! Я є твоєю і твоєю остану до смерті, свою вірність для тебе заховую аж до останнього віддиху могого.

— Ільона! — поніс ся голос з сусідньої кімнати — Ільона!

Але вона цього не чула. Не звернула також уваги на якесь дивне скреготанє, так гейби хтось старався втворити двері. Зломана плачем лягла на ліжко. Правда, нагадала собі, що князь назначив був на нинішню днину вінчанє — але ні троха не здивувалася, що це ще не сталося. Що-ж їй залежало на тім — чи сьогодні, чи завтра тою комедією їй нужда буде припечатана!

Однак не могла заснути, була дуже понервованою і її змученє не могло поконати зворушеня і болю й тому за хвилю встала з ліжка. Як у днину, так і тепер ходила безупину по кімнаті — занята одною тільки думкою — щоб Бог вхоронив її від божевілья, яке вже простягало до ньюї свої косматі руки.

— Від цього бодай ратуй мене, всесильний Боже —

лиш від цього — шелотіла тремтячими устами — забери мені жите — возьми мене до себе, — але не відбирай здорової думки!

Напружила слух! Що се за такий прошибаючий свист серед ночі?... Але тільки що почала дальше ходити як свист повторив ся, але вже більш протяжний.

— Що се значить?

Приступила з поспіхом до вікна, але на двері було так темно, що не могла ніщо добачити. Нараз відвернула ся, бо видало ся їй, що хтось жикнув її по імені. Слухала з напруженням — але вже все успокоїло ся — значить, се її так лиш видало ся.

Знова виглянула на подвірє. Що се за дивна метушня? Бачила зовсім виразно людей з малими ліхтарнями в руках, або повішеними на грудях, бігаючих то тут то там — а потім все так тихо, так дивно тихо!

Отворила поспішно вікно. Ось видить гурток людей, але се за далеко, щоб могла розпізнати, що там робить ся. Обняло її яксь дивне почуванє, якого ніяк не змогла собі пояснити.

— Що там дієть ся на долині — що за дивні рухи? — питала себе.

А тепер дійшли до її ух якісь приглушені голоси.

Ільона не світила лампи, отже з подвіря не можна було її побачити.

Але що се? Рукою притиснула трівожно бюче ся серце. Якраз з того гуртка відділило ся кількох людей — спішать до палати...

Відступила від вікна і зараз почула зовсім виразно своє імя, а за хвилию повторив хтось в друге.

— Боже всемогучий!

— Ради Бога — що тут робить ся — чого хочуть від ньої?

В смертельній трівозі хотіла кликати о поміч, кричати — однак не була в силі й слова з себе добути.

Що се за шум? Ось, до її ух доходить відгук наближаючих ся людей! Хто се йде в таку пору? Чого кому потреба від ньої — о півночі?

Стоїть непорушно, з її уст здаєть ся уступила послідня кропля крови, очи загорілись, немов з божевіля — ціла

подала ся вперед — і наслухує... І як-же не впала ще — як то її ноги ще тримають?!

Як скоро! З яким поспіхом біжуть сюди!

— Милосердя — ратуйте — крикнула і впала на коліна, впиливши очі в двері — перестрашена — розгорячкова. — Ратуйте!

Ось чути їх в сусідній кімнаті! Так, так — се за ньою шукають! Прийдуть до ньої — о тій годині — о півночі!

— Боже — ратуй мене!

Сама вже не знає, що говорить. Перед її очима починає все зливатися в єдно разом — кругом ньої все червоне, як кров...

— Дальше, дальше — розбити двері!

Дикий крик вириваєть ся з грудий Ільони.

— Боже всесильний!

Зриваєть ся скоренько. Стоїть, заперши віддих в собі — поглядом стараєть ся проникнути двері...

— Скорше, скорше! — розбити двері — вивалити...

— Роберт! Роберт!

Нараз чути тріск, скрегіт! Двері подають ся — розпукують — збиваєть ся курява...

— Великий Боже! — Роберт! Роберт!...

Крик радості розлягаєть ся в кімнаті...

— Ільона! — Ільона!

РОЗДІЛ XXXIV.

НА ВЕЖІ.

Години перебуті в підземеллю видали ся графині вічністью. Тремтячи сиділа на землі, очі звернувши на двері й не раз через думку пробігло її питанє: Чому та дівчина, що сюди її привела, дотепер ще не вернула? А коли який шелест доходив її з зовні, страх великий її нападав, щоб часом граф не віднайшов її. Серед такої непевности, нещасна жінчина сильно терпіла. Крім сього мучив її ще голод і спрага, а голова прямо лопала з горяча. Розпука її вхопила ся і вона часто стогнала з болю.

Звільна шалена тривога ньюю заволоділа. Здавало ся її, що мусить вдусити ся в тій замкненій ямі і якась невидима сила прямо тягнула її звідси в поле. Але коли підійшла до дверей, знайшла їх замкненими, отже подала ся зі страху в глуб печери. І знова минуло кілька страшних для ньюї годин. Коли се — здаєть ся мусіло вже бути близько вечера — почула якийсь легкий хід.

З запертим віддихом похилила ся вперед щоб ліпше почути. За хвилю двері втворили ся і на порозі станула Льоля.

— Остаточно приходиш! — кликнула. — З такою тугою я ждала на тебе!

А замітивши очі Льолі так дивно злобно звернені до себе, затремтіла і враз обняла її якась нова невияснена нічим тривога.

— Ту принесла я вам поживу і напій — промовила дівчина дивно різким голосом, подавши графині рівночасно малий кошичок.

Графиня взяла його скоро в руки а сівши на землю найперше напила ся води, щоб заспокоїти палючу її спрагу, а опісля взяла ся до їди?

Льоля зложила руки на грудях, а оперши ся об стіну, дивила ся мовчки на графиню. Хвилями блискав в її очах злобний вогник, а на личку осіла ся дивна лютъ.

Графиня, з'ївши кусок мяса і хліба, відсунула кошик і поглянула несупокійно на Льолю, що все ще стояла непорушно оперта об стіну.

Молода циганка не замкнула цілком дверей і кілька промінів заходяче сонічко впустило до темної печери.

— Чи виділа ти графа, дівчино? — спитала тривожно графиня. Льоля заперечила головою. Мовчанка її зажурила графиню і серце її наповнила тривоною.

— Що-ж тепер станеть ся зі мною — чи не можеш мені допомогти втечи звідси, дівчино?

Тепер доперва оживила ся дівчина; підняла голову, поступила вперед і чортячим поглядом прошила нещасну женщину.

— Звідси не вийдете вже, пані, тут останете, бо я вас нікуди не пущу! — просичала крізь затиснені зуби.

Графиня думала, що має перед собою божевільну.

— Ради Бога — що се має означати? Що-ж я робитиму в тій печері?

— Тут маєте остати! — промовила Льоля й зареготалась — бо я так хочу, ласкава графине! Від мене залежить, чи і коли дістанете свободу — тепер ви моїм в'язнем!

Графиня думала, що має перед собою божевільну.

— Бій ся Бога, дівчино — що ти плетеш? — кликнула з поспіхом — чому хочеш мене тут в'язнити — що-ж злого я тобі зробила? Отсе доперва вдруге доводить ся мені тебе бачити!

Льоля злобно засміяла ся.

— Ні — пані мене не знають — звідки би графиня могла знати бідну циганку — і ніщо злого ви мені не зробили. А однак в мені порить вогонь ненависти до вас, пані — і то з причини вашого сина!

— Мій Боже, мій Боже — не розумію сього! — кликнула графиня з жалем і знесилена присіла на відломку скали.

— Син ваш є причиною мого нещастя і тому ненавиджу його й вас! — говорила далше острими словами Льоля. Любила я його більше як своє жите, булаб я дала за нього все, що маю, а він — і він також не був байдужим для мене, сподобав собі мене, цілував, голубив — ха, ха, ха, а я дурна вірила в його слова!

Я вірила, що стану його жінкою, я була щасливою, так неймовірно щасливою — колиб був зажадав від мене, я-б радо була вмерла за нього — він був моїм щастем, моїм сонічком, моїм Богом!...

Вечером, коли пригасали обозні вогники — він приходив до мене, я тулила ся до нього а він цілував мене раз-у-раз і ми вдивляли ся в небо засіяне зірками і мріями про будуче щастє!

Ах, які то були щасливі хвилі! Міг був зробити з мене, що самий хотів — міг зробити ангела — але він зрадив мене — і зробив з мене чорта!

Тільки що сумне личко змінило ся нагло при послідних словах. І дійсно, її лице тепер було лицем гарної відьми.

— Ми були щасливі — оповідала далше — коли се нараз появилася біла полубка, привабила його до себе усміхом а відтак зовсім собі забрала. Вона так дуже ріж-

нила ся від мене — була струнка, білява, з золотим волосем, сим його опутала і від того часу він не злюбив мене.

Її голос видавався наче крик на смерть раненої душі. Скоро відвернула смертельно бліде лице і сильно стиснула зуби, щоб не заплакати в голос.

— З тої хвилі все гонив за ньою, очі свої мав тільки для ньої, а я, — о, Боже — я бачила те все, бачила, що його трачу. А не хотіла я його пустити, бо любила його до безтями — та він з погордою відтрутив мене від себе — задля ньої забув, що колись говорив мені про вірність!

На хвилю спинилась, хватаячи в себе воздух і з шаленого болю стискаючи голову руками.

Графиня дійсно була зворушена словами циганки, а біль нещасної дівчини викликав у ньої співчуте. Льоля з жалем почала говорити далше:

— Ах, якою ненавистю я горіла до ньої! Вижидала нагоди, щоб її погубити....

— Боже милосерний! — кликнула графиня.

— Я хотіла її вбити, бо вона була причиною мого нещастя!

Від хвилі, коли взяв її перстень на свій палець, належав вже зовсім до ньої, сим причарувала його серце.

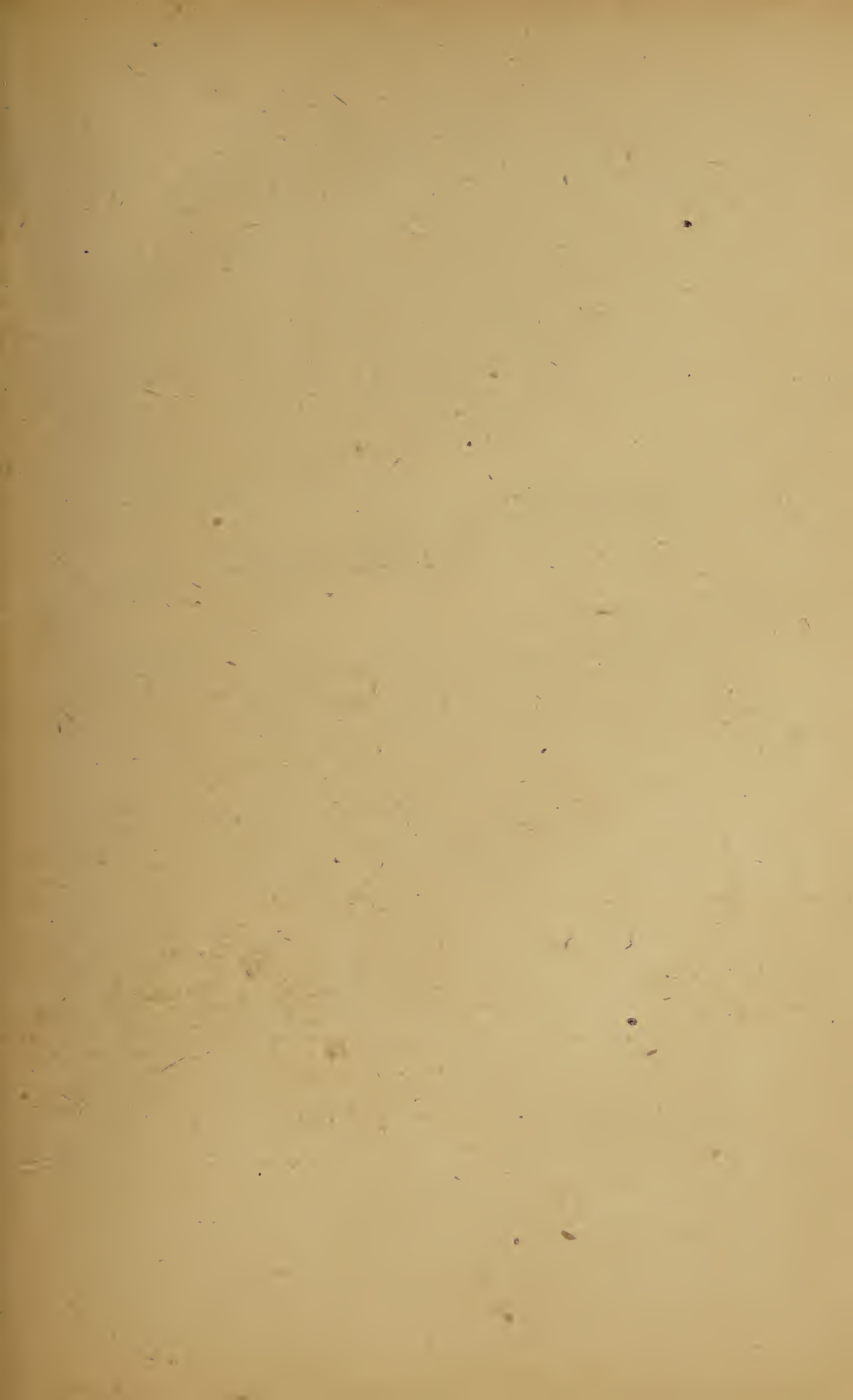
Остаточно вдало ся мені дістати її в мої руки. Я хотіла її вбити але доля рішила инакше. Я думала, що вона мертва, коли отсе принагідно я дізнала ся, що вона живе ще.

Тоді вдруге я старалась її вбити, бо не було в мене милосердя для ньої — але ваш син і його товариш перешкодили сьому. А як обійшовсь тоді зі мною, того ніколи не забуду! Копнув мене ногою — назвав мене підлою... Від тої хвилі сама себе не пізнаю, від тоді я стала зовсім иншою. Я присягнула: погубити всіх, кого він любить!

Припадок відкрив мені його походжене — і з вашого розговору з Уракою дізналась я — що ви його мамою!

Дика радість опанувала моє серце — ось бачите, тут початок моєї пімсти!

Збрехавши, що граф слідить за вами, я вас сюди дістала і тепер ви моїм в'язнем, доки ваш син не верне. Тоді скажу йому, що його мати в моїх руках, а він — коло н'г моїх буде вив ся, буде благов, а я любоватисьму його стражданєм і зажию пімсти, пімсти, яка є так солодкою, ах, так солодкою!...

ЧИТАЙТЕ

НОВУ СЕНЗАЦІЙНУ ІСТОРИЧНУ ПОВІСТЬ

Гарібальді

**МИ ПЕВНІ, ЩО ВОНА ВИКЛИЧЕ ВЕЛИКЕ ЗАЦІКАВ-
ЛЕНЄ СЕРЕД НАШИХ ЧИТАЧІВ.**

Виходити ме' сшитками по 32 сторони друку.

Всіх буде около 50.

 ЦІНА КОЖДОГО СШИТКА 10 Цнт.

Набувати можна в кожній книгарні, у кольпортерів
або у видавця; адресуючи:

M. PASICHNIAK

850 Main St.

WINNIPEG,

MANITOBA.